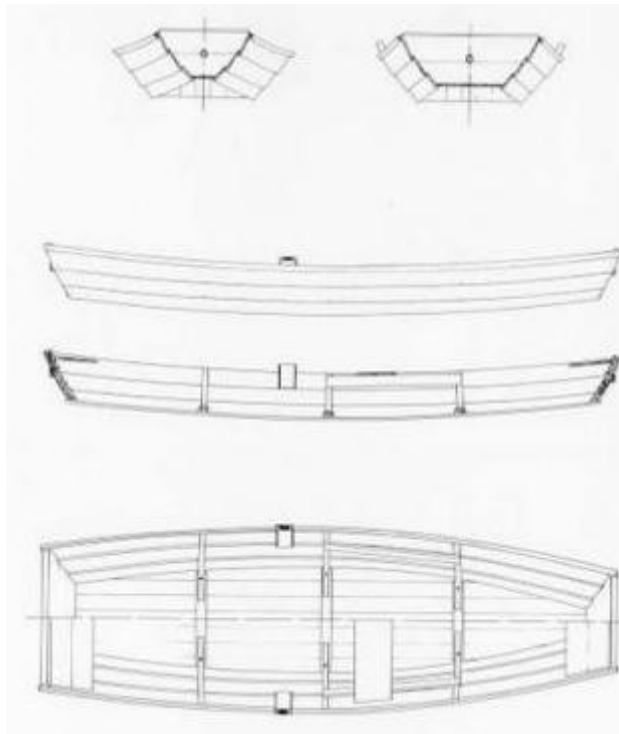

Bygga en flateska i vinter?

Flateskan är en enkelt konstruerad och ganska lättbyggd båt. Det betyder att den utgör ett bra inledningsprojekt om man senare är sugen på att bygga ett större och mer kostbart flytetyg. Säg att den blir drygt fyra meter lång – och mindre än en och en halv meter bred. Den kräver således inte alltför stor lokal för arbetet.

Ja, varför inte bygga en egen flateska? En lätt, lättrodd, vacker, traditionell och praktisk liten roddbåt. Rätt byggd och med en person ombord har den ett djupgående på ungefär 8 cm.

Följande saker är det som blir till båt i sinom tid...

- Bräder till botten. Traditionen är spontade granbräder, 1" (22 mm). Spontade för att kunna limma och få täta fogar. Grane eftersom knaggarna/kvistarna inte ramlar ur alls lika lätt som ur fur med torra kvistar. Har du tur och hittar fina kvistfria spontade furubräder är det förstås bättre. Men, som sagt, inga knaggar som kan lossna.
- Bräder till akterspegeln. Den skall också vara tät, så det blir nog samma träslag här också.
- Narar, lämpligen av fur för att vara starka – men det kan också vara av samma som bottenbräderna, dock med kam och spont borthyvlade.
- Stäv i rak- och tätvuxen fur.
- Rakt och tätvuxet trä för att fästa roningar mellan nararna.
- Knä i järn eller krokvuxet trä för att stödja stäven.
- Kvistfri bit furubräda för stamluckan.
- Kvistfri furubräda för roddtoft.
- Några bräder till för att bygga en sluten volym akteröver efter att de aktersta rängerna är på plats.
- Bordläggningsvirke, vanligtvis tre bord på vardera sida och ett extrabord för aktertoft. Ungefär 11 mm väl rikthyvlad fur – lite tunnare för en lätt båt, ett par millimeter tjockare för en stryktålig och tyvärr besvärligt tung.
- Drev i form av ospunnet eller lättspunnet ullgarn, helst otvättat. Linolja och/eller talg. Värmer man lite talg och lägger i en tunn och smal sträng i den blivande nåten och lägger i drev blir det en bra tätning för den händelse att hyvlingen inte är fullkomlig och nitningen lite för svag eller gles.
- Granben för att skapa rängar. Granben får man fram genom att aktsamt bryta upp friska granstubbar och ta med cirka 40 cm av rötterna. Rensas från jord och sten och sågas noggrant isär.

- Galvad klippt spik för att spika narar och första borden till botten. Då kan 1,5-2” kan vara lämpligt. 2-2,25” för att spika narar till botten och borden till rängerna. Somliga byggare sätter rängerna ovanpå nararna, andra på för- eller aktersidan av nararna.
- Kopparnit med kupiga brickor, 25-30 mm, beroende på bordtjocklek. Nitavstånd ungefär 12-15 cm. Avståndet skall stämma så det blir ett konstant nitavstånd och att den spik, som sedermera hamnar där mallen sitter under byggnationen, blir med i avståndsberäkningen.
- Galvat 25 mm stålband för att sko nedre bordkanten. Här återkommer 1,5-2”-spikarna en gång till.
- Foglister cirka 27 mm gånger 8 mm eller lite större, alternativt 40 mm bredd av bordläggningvirket för att göra två relingsstakar. Innan de blir relingsstakar, så kan de göra sig som riar för att fastställa bottenens form.
- Gran- eller furulister som slitlister under botten. 2-4 stycken, stryktålighet efter ägarens beteende och uppdragningsplatsens beskaffenhet.
- Årvinklar eller årklykor med tullar, ett par, alternativt tollpinnar.
- Årvirke i vitgran – kvistfattigt, starkt och fjädrande.
- Lämplig underväxt vitgran för att framställa en stydstake.’

Lite utrustning går det åt.

Utan arbetsplats och verktyg blir det svårt att få något gjort. Följande kan vara lite bra att ha-saker för jobbet:

- Två bra bockar att bygga på. Höjd så det blir bekvämt. Bredd så botten går några centimeter utanför – annars blir det mycket svårt att arbeta med första bordet.
- En bjälke 4”*4”+ gängstång + mutter + klenare balk tvärs i båten, för att skapa ett lämpligt språng. Kan ersättas med en annan metod att spänna ned botten mellan bockarna så det blir det önskade språnget på båten.
- Bräder för att pressa upp bottenens akterkant och stävänden för att skapa språng även utanför bockarna. Viktigt för att båten skall släppa vatten och bli lättrodd.
- Bräder/läkt för att rikta upp och stödja akterspegel och stäv under bygget.
- Mallar – man bygger vanligen på tre mallar. Det gäller att sätta i dem på ett sätt så de stödjer bygget men ändå är lätta att ta ur efteråt.
- Klyv- och kapsåg. Antagligen modern sticksåg eller bandsåg men varför inte klassisk fogsavans eller ännu mer klassisk sågbåge!
- Putshyvel och simshyvel. Efter att man sågat botten och bordens sidor, måste man hyvla slätt. Simshyveln tar ner bordens tjocklek vid ändarna. Öva på en ”ofarlig” bräda!
- Bordtvingar och snickartvingar. Bordtvingarna håller ihop borden genom att lägga tryck exempelvis 20 cm från kanten. Genom att driva i kilen ”lagom” hårt kan man knacka bordet i önskad riktning vid inpassning. Vanliga snickartvingar är bra att fästa bord till mallarna och stäven.
- Ett par stämjärn – gärna ungefär 40 mm brett för det bredaste.
- Snickarhammare. Spikar och nitar skall på plats. Nitbrickor skall drivas på plats.
- Nitmothåll och brickdrivare, avbitare, kulhammare.
- Borr och borrarväng/borrmaskin. Alla spikar och nitar skall förborras, ungefär 70% av spikens/nitens mått.
- Skavgalt. Bra för att fläcka virke till stydstake och om man är trött på att kantsåga borden.

Jobbe?! Nu har vi material för bygget och materiel att arbeta med. Ja, det är nog några steg att genomföra innan båten är färdigbyggd. Är man oerfaren tar det nog längre tid än om man har byggt några båtar.

- Bestäm längd och bredd och språng för båten. Några argument att ta ställning till: En ungdom eller 2-3 vuxna personer? Gedigen och kursstabil eller smidig men svårare att hålla kurs? Smalare akter för att bli mer lättrodd eller lite bredare för att bli bärigare för arbeten akterut?
- Limma bottenbräderna så att de yttersta bräderna har god bredd midskepps – det är troligt att det behövs ett par olika brädbredder för att få de yttersta rätt. Det skall vara en bräda i mitten för att passa mot stäven och ge möjlighet att borra ett hål för spännstången.
- Bestäm en bottenkurva. Stifta fast ett par riar (använd ett par foglister), rita på, ta bort riarna och såga rent.

- Mät in nararna så det blir bra våghål (1,5 cm ungefär) då nararna spikas. Grada kanterna på översidorna och ändarna. Spika fast nararna (och böj om spikspetsarna).
- Borra ett hål för spännstången. Spänn ned botten till rätt språng.
- Hyvla bottenens sidor så borden ligger an på ett gott sätt. Sidornas lutning skall samverka med språnget så borden blir i stort sett raka. Lutningen bör vara cirka 20 grader.
- Hyvla till akternaren (som håller akterspegeln) och passa in. Den här naren brukar inte ha våghål.
- Passa in akterspegeln till bredd, utlägg och lutning så den blir bra.
- Lägg i mallarna och fäst dem mot nararna så att det går att ta ur dem lätt sen.
- Montera akternare, akterspegel och säkra spegeln med läkten mot den akte mallen.
- Passa in förstäv. Om den får luta lite mer föröver än vad akterspegeln gör akteröver, får båten ett mer energiskt uttryck. Skär spunning till nästan hela den avsedda bordhöjden och hyvla till stäven så den blir smalare på förkant. Prova in den och dess knä och bulta fast knäet i botten och i stäv. Fäst läkt mellan stävens översta del och främre mallen så stäven står stabilt.
- Man bordfyller babord – styrbord - styrbord – babord – babord – styrbord.
- Prova in förstaborden noga så de tätar korrekt mot botten och stödjer väl mot mallarna. Var noggrann vid inpassningen mot spunningen.
- Rita på korrekt bredd på borden - om det skall bli en trebordsbåt så skall bredden, mätt på insidan, motsvara en tredjedel av totalhöjden. Såga och hyvla rent.
- Simshyvla förstabordens överkanter längst för och akter till halv tjocklek. Hyvlingen skall vara ungefär 40-50 cm lång.
- Dreva botten sidan med ullgarn och talg/linolja och spika första borden i botten men bara med varannan spik i jämförelse med den spikning som skall bli till slut. Spika i akterspegel och förstäv.
- Prova in bord nummer två till rätta kurvor och bredder. Simshyvla under och över.
- Dreva i nåten.
- Spänn fast bord två med bordtvingar och nita. Lämna lucka i nitningen för senare spikning i rängerna. Spika för och akter.
- Lägg i tredje bordet på motsvarande sätt. Justera spunningens höjd.
- Montera i ett akterligt och ett förligt par ränger. Det akterliga parets plats motsvarar aktertoftens och dess nars förkant. Förliga parets plats motsvarar akterkant av förliga naren, alternativt mitt på den naren.
- Tag ur den förliga mallen och prova in och spika motsvarande förliga ränger.
- Tag ur den akterliga mallen och prova in motsvarande ränger. Förbered för infästning av akteränden av fästena för roningarna.
- Tag till slut ur mittenmallen och prova in motsvarande ränger. Gör också här i ordning för infästning av fästena för roningarna.
- Passa in fästena för roningarna så de passar mot bordens insida.
- Passa in roddtoften och gör halvringar på dess förkant för att stödja toften.
- Mät in lämpligt avstånd från roddtoften och borra i tullar för årvinklar motsvarande.
- Bygg ett skott på aktertoftens förkant och gör i ordning aktertoften med en lucka i midskeppslinjen.
- Passa in en stamlucka och justera stävens höjd och form. Borra ett ungefär 1"-hål i stamluckan för förändan/dragglinan (som taglas och knopas, inte splitsas, i knäets fäste).
- Spika eller nita fast relingsstaken.
- Tag ur spännstången och plugga igen hålet.
- Borra hål för dyvika. Det kan vara bra att skära till två dyvikor. Häng den ena på insidan av akterskottet och sätt den andra på plats.
- Vänd båten.
- Hyvla rent första bordets nederkant. Spika på järnbandet.
- Montera slitlisterna. Beroende på användare och strand behövs två eller tre stycken av lämplig längd.
- Såga, hyvla och putsa årorna till lagom längd.
- Fläcka och barka av staken. Om du anar att det finns tjuvar på trakten borrar du in en 8" spik eller järnten i storänden samt märker den med ditt namn på de nedersta centimetrarna och på ett förstulet sätt ganska nära lilländen också... Skulle den försvinna så kan det finnas någon i närheten med en plötsligt slö såg.
- Bygg ett öskar av överblivet virke.
- Olja, färg, tjära...

Från Roland Stenberg